

An Assessment In Terms of Sociology of Religion Over "Life of Pi" The Movie

Halil UZDU*

Abstract

Piscine Molitor Patel, Japanese ship aboard a family of a child named Pi, to go to Canada, the storm eventually sinking into the ocean. Those who succeeded in riding on a ship on the ship were a hyena with Pi, a broken zebra, a rat, a Bengal tiger called Richard Parker, and an orangutan that would join them later. Pi gives the survival struggle, which lasts for days in a small boat in the middle of the ocean. Pi enters a tough life struggle against Richard Parker, along with the natural conditions. The film "Life of Pi" carries this miraculous survival struggle that Pi, who is in search of a creator since his childhood, has embarked on the screen, has a characteristic that can be evaluated from different perspectives. We will also try to evaluate the film in terms of sociology of religion, in particular messages to prove the existence of God.

Keywords: Movies, Life of Pi, God Belief, Sociology of Religion.

"Life of Pi" Filmi Üzerine Din Sosyolojisi Açısından Bir Değerlendirme

Halil UZDU

Öz

Piscine Molitor Patel, kısaca Pi adında bir gencin ailesiyle birlikte Kanada'ya gitmek üzere bindikleri Japon gemisi, okyanusta çıkan fırtına sonucu batar. Gemiden bir filikaya binerek kurtulmayı başarabilenler, Pi ile birlikte bir sırtlan, bacağı kırılmış bir zebra, Richard Parker adında bir Bengal kaplanı ve onlara sonradan katılacak olan bir orangutandır. Pi okyanusun ortasında, küçük bir sandalda günlerce sürecek hayatta kalma mücadelesine girer. Tabiat şartlarıyla birlikte Richard Parker'a karşıda, zorlu bir savaş verir. Küçüklüğünden itibaren bir yaratıcı arayışında olan Pi'nin, giriştiği hayatta kalma mücadelesini perdeye taşıyan "Life of Pi" filmi, farklı perspektiflerden değerlendirilebilecek bir özelliğe sahiptir. Biz de filmi, Tanrı'nın varlığını ispatlamaya yönelik Bu çalışmada farklı mezheplerin "kesb" teorisi ele alınacaktır. Söz konusu mezheplerin insan fiillerinin insan sorumluluğu ile ilişkilendirme yöntemini kesb kavramı üzerinden ortaya koymayı hedefler.

* Instructor, University of Kocatapa (Afyon), Afyon Vocational School, Department of Radio and Television Programming, Afyonkarahisar, Turkey.

Öğr. Gör., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Radyo ve Televizyon Programcılığı Bölümü, Afyon, Türkiye.

huzdu@aku.edu.tr

ORCID 0000-0001-8582-5164

Type / Türü: Research Article / Araştırma Makalesi

Received / Geliş Tarihi: 09 November / Kasım 2020

Accepted / Kabul Tarihi: 01 December / Aralık 2020

Published / Yayın Tarihi: 15 January / Ocak 2021

Volume / Cilt: 8; **Issue / Sayı:** 15; **Pages / Sayfa:** 211-229.

Suggested ISNAD Citation: Halil Uzdu, "Life of Pi" Filmi Üzerine Din Sosyolojisi Açısından Bir Değerlendirme", *Kafkas Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, 8/15 (Ocak-January 2021), 211-229.

www.dergipark.org.tr

Anahtar Kelimeler: Sinema, Life Of Pi, Tanrı İnancı, Din, Din Sosyoloji.

GİRİŞ

Sinema, başta televizyonun olmak üzere diğer iletişim araçlarının kullanım alanlarının yaygınlaşmasına rağmen -ilk dönemlerdeki kadar olmasa da- cazibesini devam ettirmektedir. Görüntü ve ses teknolojilerindeki yeni gelişmelere paralel olarak ele aldığı konular ve anlatı teknikleri bakımından çeşitlenmiş, sektörel açıdan ise muazzam ekonomik güce ulaşmıştır. Bu çeşitliliğe rağmen insana ait temel değerler, sinemasal anlatıların en önemli dayanağı olmaya devam etmektedir. İnsana ait bu temel değerlerin başında "tanrı inancı"/"dini inanç", kısaca "inanç" gelir. Sinemasal anlatılar genelde az ya da çok, doğrudan ya da dolaylı bir şekilde tanrı/din inancına yer vermektedir. "Life of Pi" İMDB'de 8,0 puana ulaşan, oldukça başarılı bir filmidir. Amerikan Sinema Sanatları ve Bilimleri Akademisi (*Academy of Motion Picture Arts and Sciences*) tarafından 24 Şubat 2013'te düzenlenen 85. Akademi Ödül (*Oscar Ödülleri*) töreninde 11 dalda aday gösterilip en iyi yönetmen dâhil 4 dalda Oscar Ödülü kazanan "Life of Pi", tanrı inancını doğrudan ele alan bir film olarak kabul edilebilir. Pi adında bir Hintlinin hayatını anlatan "Life of Pi" filminde baskın tema olarak onun çocukluğundan itibaren devam eden inançla ilgili sorgulamaları ön plana çıkmış gözükmektedir. Tanrı inancının doğrudan ele alındığı böylesi önemli bir film, farklı disiplinler tarafından olduğu gibi din sosyolojisi açısından da değerlendirmeyi hak etmektedir. Her ne kadar yönetmen Ang Lee'nin "Tanrı'nın varlığını anlatmaya yönelik mistik ve ruhani mesajları"¹ filmin muhteşem görsel metaforlarının gölgesinde kaldığı iddia edilse de oldukça başarılıdır. Buradan hareketle, makalemizde "Life of Pi" filmini, kabaca her hangi bir görseli çıplak gözle izlemek anlamına gelen "düz izleme" yöntemiyle izleyerek, "din sosyolojisi" açısından insanın bir yaratıcı iradeye yani tanrıya inanmasına yönelik mesajları gösterilmeye çalışılacaktır.

1. "Tanrı İnancı"nın Görsel Anlatımı Olarak "Life of Pi"

1.1. Filmin Künyesi

Yönetmen	: Ang Lee
Senaryo	: David Magee, Yann Martel
Yapımcı	: W.M.Connor, D. Georganis, Ang Lee,
Müzik	: Mychael Danna
Görüntü Yönetmeni	: Claudio Miranda
Eser	: Yann Martel

¹ Reha Muhtar, "Pi'nin yaşamı... Bengal kaplanı olan egonuz ve Allah'a teslimiyetiniz..." (Erişim Tarihi: 03.11.2020; <http://www.gazetevatan.com/reha-muhtar-511777-yazar-yazisi-pi-nin-yasami----bengal-kaplani-olan-egonuz-ve-allah-a-teslimiyetiniz---/>)

Yapım	: ABD
Vizyon Tarihi	: 2012
<u>Oyuncular</u>	:
Pi, yetişkin	Irrfan Khan
Yazar	Rafe Spall
Pi, 16 yaş	Suraj Sharma
Pi, 11/12 yaş	Ayush Tandon
Pi, 5 yaş	Gautam Belur
Gita Patel	Tabu (Pi'nin annesi)
Santosh Patel	Adil Hussain, (Pi'nin babası)
Gemideki Aşçı	Gérard Depardieu
Rahip Michael	Andrea Di Stefano
Ravi, 18/19 yaş	Vibish Sivakumar, (Pi'nin abisi)

1.2. Filmin Öyküsü

Film, çocukluğu Hindistan'ın Fransız bölgesi Pondicherry'de geçen ve daha iyi bir hayat kurmak ümidiyle Kanada'ya göç eden Suraj Sharma'nın canlandığı Piscine Molitor Patel, kısaca "Pi" adında Hintli bir gencin hayatını konu eder. Hindistan'da ağırlaşan hayat şartları Pi'nin ailesini daha iyi ve yeni bir hayat kurma ümidiyle Kanada'ya göç etmeye zorlar. Nihayet Patel ailesi, bir Japon kargo gemisine biner. Pateller, Kanada'da satmak ve en azından bir süreliğine ihtiyaçlarını karşılamak için, yanlarına hayvanat bahçelerinden farklı türlerde hayvan da alırlar. Günlerce Pasifik de yol alan gemi, bir gece aniden çıkan fırtına sonucu batar. Pi, bir filikaya binerek gemiden sağ kurtulan tek kişidir. Küçük bir filikanın için de uçsuz bucaksız okyanusun ortasında Richard Parker* adındaki bir Bengal Kaplanı ile birlikte tam 227 gün boyunca hayatta kalma mücadelesi verir. Arka planda artık olgun bir yaştaki Pi Patel'in (Irrfan Khan) kendisiyle röportaj yapmaya gelen bir yazara (Rafe Spall) yaşadıklarını anlatmasıyla başlayan film, anlatılara paralel olarak yaşanan olayların geriye dönüşlerle (*flashback*) perdeye yansıtılmasıyla sürer gider.

Filmin hikâyesi, Hindistan'a başka bir roman yazmak için giden ama romanına devam edemeyen Kanadalı roman yazarı Yann Martel'in, "iki yıl emek verdiği romanını yayımlamaktan vazgeçip yırttığı anda bir 'tesadüf' eseri olarak"² Pi'nin manevi amcası Mamaji ile tanışmasıyla başlar. Mamaji, ona "Tanrı'nın varlığına inandıracak" bir hikâyesi olduğunu söyleyerek halen Kanada da yaşamak-ta olan Pi'den bahseder ve "sizin

* Bir avcı tarafından daha yavruyken nehir kenarında su içerken yakalanıp büyütülen ve "Susamış" adı verilen kaplan, Patellerin sahibi olduğu hayvanat bahçesine satılır. Bu arada kâtibin hatası sonucu yanlışlıkla avcının adı olan Richard Parker kaplanın adı, Susamış olan kaplanın adı da avcının adı olarak hayvanat bahçesinin kayıtlarına geçer. Böylece kaplanın adı Richard Parker olarak kalır.

² Aykar Sönmez. "Edebiyatçı Gözüyle Pi'nin Yaşamı Hakkında", (Erişim Tarihi: 03.11.2020; <https://mahaledebiyat.com/edebiyatci-gozuyle-pinin-yasami-hakkinda/>)

birbirinizle tanışmanız kaderinizde yazılı olmalı" diyerek Pi ile konuşmasını önerir. Bunun üzerine yazar, Kanada'ya geri dönerek Pi Patel'i bulur. Onun tüm hayat macerasını çocukluğundan başlayarak bizzat kendi ağzından dinlemeye başlar. Pi, Hindistan'ın çok kültürlü, çok dinli, çok tanrılı ortamında, çocukluğundan itibaren inançla ilgili sorgulamaları olan; hayatın anlamını kavramaya, özellikle Tanrı'yı tanımaya çalışan bir gençtir. Çocukluğunda bir Hindu olmanın yanında onu namaz kılan bir Müslüman ve vaftiz olmak isteyen bir Hıristiyan olarak da görürüz.³ Bu dinlerin hangisinin doğru olduğu sorgulaması, onu hepsine birden inanmaya götürür. Babasının "her şeye aynı anda inanmakla, hiçbir şeye inanmamak arasında fark yoktur" sözüyle aynı anda bütün dinlerin müntesibi olmayacağını anlasa da din hakkındaki arayışlarına son vermez.

Filmde "hangisinin doğru olduğu kararının seyirciye bırakıldığı iki farklı hikâye vardır." İlk hikâyede Pi, Hindistan'dan ailesiyle birlikte ayrılarak, yeni bir hayat kurmak üzere Kanada'ya giden bir Japon gemisine biner. Ancak gemi bir fırtına sonucu batır. Pi, fırtınayı seyretmek üzere uyanık olduğu için bir filikaya binmeyi başarır. Yanlarına almış oldukları hayvanlardan sırtlan, orangutan, zebra ve "Richard Parker" isimli Bengal kaplanı da filikaya biner. Böylece Pi için, günlerce sürecektir hayatta kalma mücadelesi başlamış olur. Çeşitli özellikleri temsil eden diğer hayvanlar sırayla birbirlerini yok ettikten sonra Pi, Richard Parker ile yalnız kalır.⁴ Bir yandan ona diğer yandan okyanusun tüm olumsuz şartlarına karşı nefes kesici bir mücadele verir.

Diğeri ise, -sigorta tazminatlarını değerlendirmek ve geminin gerçek batış sebebini öğrenmek için Pi'nin tanıklığına başvurmak üzere tedavi gördüğü hastane- de ziyaretine gelen- batan geminin sahibi Japon kargo şirketinin gönderdiği iki müfettişe anlattığı bambaşka bir hikâyedir. Zira Pi'nin başından geçenleri anlattığı ilk hikâye, müfettişlere hiç de inandırıcı gelmemiştir. Özellikle gemiden kurtulan orangutanın yüzen bir muz balyasının üstünde filikaya ulaşması ve hayat-ta kalmasını sağlayan en önemli duraklardan birisi olan mirketlerle⁵ dolu etobur bir adaya çıkışı müfettişlere oldukça hayalî gelir. Müfettişlere göre, hem batan gemiden yüzen bir muz balyasının üstünde sağ kurtulan orangutanın varlığı -onlara göre muz su yüzünde durmaz batır- hem de etobur bir adanın varlığı gerçek hayatta inanılır şeyler değildir. Onlara göre bu olağanüstü hikâye, Pi'nin hayalinde canlandırdığı bir ütopyadır. Pi'den anlattığı bu hayalî hikâye yerine, kendilerini "aptal gibi göstermeyecek" ve hazırlayacakları rapora rahatlıkla yazabilecekleri -şirket büyüklerinin inanabileceği, aslında hepimizin inanabileceği- daha basit bir hikâye anlatmasını istemeleri üzerine Pi, onlara bambaşka bir hikâyeye uydurur. Filmde görmediğiniz, sürprizlerin, hayvanların ve adaların olmadığı başka bir hikâyeye de aslında

³ Asife Ünal, "Uyumlu Bir Dünya İnşası Bağlamında Sinema ve Din İlişkisi: "Life of Pi" Örneği", *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)* 3/4, 2015, 577.

⁴ Ünal, "Uyumlu Bir Dünya İnşası Bağlamında Sinema ve Din İlişkisi...", 2015, 577-78.

* Mirket: Bilimsel adı "*Suricata suricatta*" olan 30 cm boylarında, koloni hâlinde yaşayan, Afrika Kitası'na özgü etobur memeli bir hayvan.

geminin batışına kadar ayındır ama filikada yaşanan "kötülük problemi" ilk hikâyede olduğu gibi hayvan metaforuyla değil doğrudan insanlar üzerinden anlatılır.⁶ Bu hikâyenin kahramanları, doğal olarak gemiden kurtulan diğer insanlardır.

1.3. Yaratıcısını Arayan İnsan: "Piscine Molitor Patel"

Pi, hayat hikâyesini bizzat ağzından dinlemek üzere evinde kendisini ziyarete gelen Yazar Yann Martel'in sorularını cevaplamaya, isminin nereden geldiğini izah-la başlar: "Mamaji, babama 'oğlunun temiz bir ruhu olsun istiyorsan, onu dünyanın en güzel havuzunda, kahve yapılabilecek kadar temiz suya sahip olan Piscine Molitor'da yüzdürmelisin' demiş. Babam da nedense bunu ciddiye alarak bana havuzun ismin olan 'Piscine Molitor' adını vermiş." Yazar Martel'in: "Mamaji, benim tanrıya inanmamı sağlayacak bir hikâyeyi söyledi" demesi üzerine: "Ben hikâyemi anlatırım. Neye inanacağına kendin karar verirsin" diyerek inancın öznelliğini vurgular. Hayvanat bahçesi işletmeci- si babası, botanikçi annesi ve ağabeyi Ravi ile Hindistan'ın Fransız sömürge bölgesi olan Pondicherry'de yaşayan Pi, ilk dini bilgileri annesinden öğrendiği için, öncelikle Hinduizm ile tanışır. Krishna ise tanıştığı 33 milyon Hint tanrısından ilkidir. Pi; çocukluğunda yaşadığı hastalık-tan dolayı, inancını kaybetmiş "materyalist" bir babanın oğludur. Küçükken çocuk felci geçiren baba, hastalığından dolayı büyük sıkıntılar çekerken Tanrı'nın nerede olduğunu merak etmiş, ancak onu kurtaranın Tanrı değil de batı tıbbi olduğunu görmesi, onun Tanrı inancını yitirmesine sebep olmuştu. Baba Santosh Patel artık yeni Hindistan'ın yani modern Hindistan'ın bir parçasıydı. Dini inançların terk edilerek "rasyonel aklın" ürünü olan bilimsel bilgiyi yegâne gerçeklik olarak unsuru olarak gören pozitivizm destekçisi bir "materyalist". O, çocuklarına da "din karanlıktır" diyerek dinin gereksizliğini anlatan ve onlara her şeye rasyonel bakmaları gerektiğini telkin eden bir babadır.

Böylece her şeye "rasyonel" bakmalarını telkin eder.⁷ Pi'nin anne ve babası, çocuklarına din ve inançları konusunda baskı yapmayan yani özgür bırakan, hoşgörülü insanlardır.⁸ Ne annesi ne de babası onlara neye inanacakları konusunda baskı yapmazlar. Bununla birlikte Pi din hakkında, özellikle de "Hint Tanrıları" hakkındaki ilk bilgileri annesinden öğrendiğinden dolayı, hayatı Hinduizm'in "karma-samsara"^{9*}

⁶ Ünal, "Uyumlu Bir Dünya İnşası Bağlamında Sinema ve Din İlişkisi...", 2015, 578.

⁷ Ünal, "Uyumlu Bir Dünya İnşası Bağlamında Sinema ve Din İlişkisi...", 2015, 578.

⁸ Sönmez, "Edebiyatçı Gözüyle Pi'nin Yaşamı Hakkında"

* "Karma-Samsara: Karma (evrende var olan beşeri veya doğal tüm hareketlerin sebep ve sonuçlarını belirleyen değişmez yasa) ile Samsara (sürekli doğum çarkı) inanışları arasında yapılan soylu bir bileşim yoluyla tasavvuru mümkün her düzensizlik, evrenin tamamen akılcı ve geniş ölçekli bir açıklaması içersinde bütünleştiren" kısaca reenkarnasyon (sürekli yeniden doğum ya da ruh göçü) diye bilinen Hinduizm de dâhil Uzakdoğu dinlerinin temel inancı. Bkz. Peter L. Berger, *Kutsal Şemsiye*, çev. Ali Coşkun, İstanbul: Rağbet Yayınları, 2011, 139.

(*"Karma'nın yolu Tanrı'nın yolu"* sözleriyle bunu zaten açıkça ifade eder) yöntemi ile yorumlar.¹⁰

Mutfakta hem yemek hazırlayan hem de Yann Martel'in sorularına cevap veren Pi, yemeğe başlamadan önce kendince içinden dua ederek *"amen"* der. Yazar Martel, onun *"amen"* demesine oldukça şaşırır. *"Hinduların 'amen' dediğini bilmezdim"* der. Pi, Martel'in bu şaşkınlık ifade eden sorusuna *"Katolik Hindular der"* diyerek cevap verir. Yazar Martel bu kez çok daha şaşkın bir ifadeyle *"Katolik Hindular mı?"* şeklindeki vurgusuna, kendi dini inancını özetleyen cümlelerle karşılık verir: *"kendimizi bir tanrının değil, yüzlerce ölümlü ölümlü önünde günahkâr hissederiz."* Martel, araya girerek *"ama öncelikle bir 'Hindu' sun"* diye ısrar eder. Pi, Martel'in bu sözlerine *"biri tanıştırmadan hiç birimiz tanrıyı tanıyamayız ki.** Ben tanrıyla ilk kez Hindu olarak tanıştım. Hindu dininde 33 milyon tanrı vardır. Bir kaçıyla tanışmamak mümkün değil. İlk önce 'Krişna'yla tanıştım. Tanrılar çocukluğumun süper kahramanlarıydı (Krişna'nın ağzından perdede yansıtılan evren görüntüsü tam bir görsel şöendir). Hanuman (maymun tanrı), arkadaşı Lakshman'ı kurtarmak için koca bir dağ kaldırmıştı. Ganesh (fil başlı tanrı), annesi Parvati'nin onurunu korumak için hayatını riske atmıştı. Vişnu (en büyük ruh), var olan her şeyin kaynağı, O kıyası olmayan kozmik okyanusta yüzerken uyur. Biz onun rüyasında yarattığı şeylerizdir."*

Pi, ağabeyi Ravi'yle birlikte akrabalarını ziyaret için gittikleri Mumbai'deki (Bombay) bir kilisede, Rahip Michael tarafından İsa ile tanıştırılır. *"İnancı Hinduizm'de tanıdım. Tanrının sevgisini İsa'da buldum ama Tanrının benimle işi henüz bitmemişti. Tanrının işine akıl ermez. Bana kendisini bir kez daha tanıttı. Bu defa adı "Allah" tı. Arapçam hiç iyi olmamıştı. Buna rağmen kelimelerinin kulağa hoş gelmesi ve içimde hissettirdikleri beni Tanrıya iyice yaklaştırdı. Namaz kılariken dokunduğum toprak kutsal toprak oluyordu ve içimde huzur ve kardeşlik hissediyordum".* Bu ifadeler, Ünal'ın da dikkat çektiği gibi *"namazın ve İslâm'ın"* kelime anlamını vurgulayan, bir ifade olarak seyircinin hafızasına kaydedilir.¹¹ Nitekim bu gerçek Kur'an-ı Kerim'de *"Kalpler; ancak Allah'ı zikrederek huzura kavuşabilir"*¹² mealindeki ayeti kerimede açıkça zikredilir. Namazı, Allah'ı

¹⁰ Volkan Durmaz, "Pi'nin Yaşamı", *Mağara Fikir-Sanat-Edebiyat Dergisi*, (Erişim Tarihi: 03.11.2020; <http://www.magaradergisi.com/component/content/article/69-mansetler/423-pinin-yasami->

^{**} Bu ifadeleriyle Pi, aslında İslami kavramlar olan tebliğ ve irşadın önemini vurgular. "Doğru yolu göstermek" anlamına gelen irşad, Müslüman olsun olmasın insanları doğru yola, Allah'ın emirlerine uymaya çağırma ifadesi eder. Fakat genellikle Müslüman olmayanları İslâm'a davet için tebliğ, Müslümanları Allah'ın emir ve yasaklarına uymaya çağırma ve din konusunda bilgilendirmeye de irşad denir. Peygamberlerin ayırıcı vasıflarından olan tebliğ aynı zamanda Müslümanların da başlıca görevleri arasındadır. Bkz. Bilal Yorulmaz, "Din Eğitime Yardımcı Bir Araç Olarak 'Tebliğ Filmleri': 'Horton Hears A Who' Örneği", *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2013, 251.

¹¹ Ünal, "Uyumlu Bir Dünya İnşası Bağlamında Sinema ve Din İlişkisi...", 2015, 578.

¹² Rad, 13/ 28

zikretmenin esas yolu olduğunu düşürsek, insanın ancak namazla huzuru yakalayabileceğini anlamak hiç de zor olmasa gerektir.

Bir akşam birlikte yemek yerken Babası, Pi'ye: "aynı anda üç ayrı dine inanamazsın Piscine! Çünkü her şeye aynı anda inanmak, hiçbir şeye inanmamakla aynı şeydir. Bir dinden diğerine atlayıp duracağına, neden başta mantıkla başlamıyorsun? Son birkaç yüzyılda bilim, evreni dinin on bin yılda başaramadığı kadar iyi anlamamızı sağladı. Aklın ermediği bir şeye inanmanı, her şeye körü körüne inanmana tercih ederim ve bu her şeyden önce mantıklı düşünmeyle başlar". Bu ifadeler de bir yandan babasının dinle, inançla ilgili düşüncelerini yansıtırken, diğer yandan Pi'nin çocukluğundan itibaren yaratıcıya ulaşmak için en doğru yolu/dini bulma arayışında olduğunu anlatmaktadır.

Ancak annesi Gita, inançlı bir Hindu'dur. Baba Santosh Patel'in "son birkaç yüzyılda bilim, evreni dinin on bin yılda başaramadığı kadar iyi anlamamızı sağladı" sözüne "babam doğru söylüyor, bilim dışarıda ne olduğunu gösterir ama (kalbini göstererek) burayı göstermez" cevabı onun dini inancının ifadesidir. Annesinin bu ifadeleri, dinin akıldan ziyade kalple ilgili olduğunu, "rasyonel aklın" izah etmekten aciz kaldığı "manevi dünya"nın/"gayb âlemi"nin ancak kalple/imanla kavranabileceğini vurgulamaktadır. Nitekim Kur'an-ı Kerim de müminleri tarif ederken: "Onlar, Allah, cennet, cehennem, melek, kıyamet, ahiret gibi duyu organlarıyla [şehadet âleminde olduğu gibi] algılanamayan; ancak vahiy sayesinde kavranabilecek gerçeklikler âlemi olan gayba [gayb âlemine] inanırlar. Hakikatin gözle görünenlerden ibaret olmadığını bilir, mutlak Hâkim olan Allah'a imanları sayesinde hissedebilir, kavrayabilirler"¹³ tabirini kullanır.

Bu ayette de açıkça ifade edildiği gibi iman, "insanın iç eylemidir ve onun yeri kalptir." Kalp ise "insanın iç dünyasında hissettiği sezgi ve kavrayışların merkezidir." İman, insanın duyuları aracılığıyla edindiği bilgilerin ötesinde "kalbi bir kabul olan sezgi ve kavrayışla" ulaşılan bilgilerin tasdikidir. Bir bilginin imana dönüşebilmesi için, kalbin ve duyguların da devreye girmesi, aklın kabul ettiğini, kalbin de benimseyip içtenlikle tasdik etmesi gerekir. İmanı, "rasyonel akılla" elde edilen bilgiden ayıran en önemli özellik, kalbin tatmin olması ve tasdik etmesidir. Bu kavrayış yani iman, inanan kişi için çok önemli olmakla birlikte, diğer insanlar için hiç de önemli olmayabilir. Zira iman, "öznel" niteliğe haiz bir duygudur.¹⁴ Bununla birlikte "iman etmek" akli tamamen inkâr ya da ihmal etmek anlamına da gelmez. Çünkü İslam'a göre, "aklı olmayanın dini de olmaz." Akli melekelerini kaybetmiş olan bir insan, dinen de sorumlu tutulamaz. Zira kalbi bir kabul olan iman, aynı zamanda akla ve akıl sahibine hitap eder. Burada söz konusu edilen "rasyonel akıl" ya da "modern akıl" dır. Neticede şunu rahatlıkla ifade edebiliriz: "kalp; akli, düşünmeyi, anlamayı, kavramayı ve bedenini diğer sistemlerini kapsayan insanın biyolojik, fizyolojik, psikolojik,

¹³ Mahmut Kısa, *Kısa Açıklamalı Kur'an-ı Kerim Meali*, Konya: Armağan Kitaplar, 2012, 14.

¹⁴ Hasan Kayıklık, "Psikolojik Açından İnanç, İman ve Şüphe", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 46/1, 2015, 134-35.

ahlâkî ve entelektüel bütünlüğünü"¹⁵ kısaca insanın tüm benliğini ifade eden bir kavramdır. Bu nedenle imanda önemli olan kalbin onayıdır.

Pi; Hindistan'ın çok dinli, çok tanrılı, çok kültürlü zengin ortamında, Sönmez'in tabiriyle "adeta sıkıştırılmış bir dünya mozağinde kendi aklıyla gerçek dini, varlığın sebebini, Allah'ı bulmaya" çalışmaktadır.¹⁶ Onun bu yaratıcı arama çabası bize, aynı zaman "ilahi dinlerin ortak atası" olan Hz. İbrahim'in¹⁷ Kur'an-ı Kerim'de anlatıldığı şekliyle kendine has metoduyla Allah'ı bulmasını hatırlatır¹⁸. En'am Suresi 74. ayetten başlayarak takip eden ayetlerde anlatıldığı üzere¹⁹, Hz. İbrahim'in kavmi, putperest bir kavimdir. Şirk ve inkârın hüküm sürdüğü bu kavimde, hurafe ve batıl inanışlar da sosyal hayatı tamamen kuşatmıştır. Hz. İbrahim, kavminin tutmuş olduğu şirk ve inkâr yolunun, akıl ve mantığıyla sorgulayarak yanlış bir yol olduğunu anlamış, bütün bu uçsuz bucaksız yerlerin ve göklerin, bütün kevn-ü mekânın/kâinatın, kendisinde hiçbir noksanlık bulunmayan yegâne/ mutlak güç ve kudret sahibi bir "İlahı"nın, bir "Yaratıcısı"nın olduğu yüce "hakikatini" kavramıştır. Dolayısıyla kâinatın/evrenin âlemlerin ve insanın yaratılmasının asla tesadüfî olamayacağını, akıl sahibi herkesin anlaması gerektiğine inanarak kavmini "hak dine", "tevhîd dini"ne davet etmiştir. İşte Hz. İbrahim'in bu şekilde Allah'ı bulması, "akıl", "mantık" ve "idrakin" aslında insanın yaratılıştan gelen -yaratıcının insana bir lütf bir nimet olarak bahşettiği- üstün özellikleri olduğunu, bununla birlikte insanın aşkın bir güce, bir yaratıcıya inanma ihtiyacı ve eğiliminin, onun fitratında zaten içkin olduğu anlatılmak istenmiştir. Netice olarak, "insan hiçbir yol gösterici ile karşılaşmasa bile yaratılıştaki akıl, mantık ve irade ile Allah'ın varlığını ve birliğini bulma kapasitesine sahip"²⁰ "zişuur"/"şuur sahibi" bir varlıktır. Film de zaten bu ilahi hükmü yani tüm evreni olduğu gibi insanı da bir hikmete binaen yaratan yüce bir yaratıcının varlığının ispat edilmesi üzerine çekilmiş izlenimi veren, mesaj ve metaforlarla örülmüştür.

Çocukluğundan itibaren hayatın anlamını ve tanrının varlığını sorgulayan Pi, yazar Yann Martel'e anlattığı hikâyeden anlaşıldığı üzere, yaşadığı bu olağanüstü hayat tecrübesi sayesinde Allah'a inanmıştır. Pi'nin yazara anlattığı iki farklı hikâyeden sonra yazara, inancın kaynağını gösterecek asıl soruyu sorar: "Sen olsan hangisine inanırdın?" Yazar hayvanlı olanı seçer, daha iyi bir hikâye olduğu için. Sönmez'in de vurguladığı gibi bizler de varoluş konusunda birincisi "ilahi dinlerin getirdiği gerçek", diğeri ise "bizim kafamızda canlandırdığımız ve gerçek sandığımız" iki farklı hikâyeye sahibizdir ve inanmak istediğimizi

¹⁵ Muammer Esen, "İman Kavramı Üzerine", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 49/1 2008, 82-84.

¹⁶ Sönmez, "Edebiyatçı Gözüyle Pi'nin Yaşamı Hakkında"

¹⁷ Fethi Kerim Kazanç, "Tevhîd İnancı ve Evrensel Ahlâk İlişkisi: Hz. İbrâhîm Örneği", *Kelam Araştırmaları* 9/11, 2011, 79.

¹⁸ Vecihi Sönmez, "Hz. İbrahim'in Tabi Olduğu Hak Din ve Tevhidi İspat Metodu", *İslami Araştırmalar Dergisi* 27/1, 2016, 71-73.

¹⁹ Enam, 6/74-83

²⁰ Ferhat Ağırman ve Fatma Ruveyda Özdemir, "İslam Düşüncesinde İrade Problemi" *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 13, 2012, 19.

ze inanırız. Bu, bizim dini hükümlere göre belirtilen asıl gerçeklik ile bize göre olan gerçeklik –ideolojiler, inançlar vs- arasında yaptığımız tercihe benzer ve ikisinin arasındaki çatışmaya denktir.²¹

1.4. İnancın Gücünü Sınanana Kadar Bilemezsin

Pi, Martel'in "şüpheye yer yok mu?" sorusuna "Aaa! Tabii ki var. Hem de her katta. Şüphe faydalıdır. İnanıcı canlı hale getirir. Ne de olsa 'ıncın gücünü sınana-na kadar bilemezsin' değil mi?" Diyerek cevaplar. Pi'nin bu ifadeleri imanın sadece bir ikrardan ibaret olmadığını bu ikrarla birlikte, onun gereği olarak yaşadığı sürece Tanrı tarafından sınanmaya tabi tutulacağını, gerçek imanın, kendi ifadesiyle "ıncın gücünün" bu sınama sonucunda ortaya çıkacağını ifade etmektedir. Nitekim Ankebut suresinin 11. Ayetinde ifade edilen "Allah, sizleri bu tür sınavlardan geçirerek gerçek inanç sahiplerini mutlaka seçip belirleyecek ve iman iddiasında bulunan ikiyüzlüleri de kesinlikle ortaya çıkaracaktır"²² ilahi beyanı bu gerçeği izah etmektedir. Zira maddenin mukavemetini, nasıl ki, çeşitli testlerle tespit etmek mümkünse, manevi değerlerin –iman/inanç- gücünü de test etmek elbette mümkün gözükmemektedir. İşte bir insanın en önemli manevi değeri olan iman, daha doğrusu "ınc iddiası" çeşitli şekillerde sınanmak suretiyle ölçülmektedir.

İslam'a göre, "kader", "alın yazısı" veya "mukadderat" olarak ifade edilen bu sınama herkes için geçerli olan ilahi bir hükümdür. Zaten bu ilahi hüküm "Andolsun ki, sizi bazen korkularla, bazen açlıkla ve yoksullukla, bazen servetinizi, sağlığını ve ürünlerinizi elinizden alarak imtihan edeceğiz"²³, "Ey iman edenler! Bu dünya hayatında, mallarınızla, canlarınızla mutlaka imtihan edileceksiniz"²⁴ gibi başka ayetlerle de ilahi hüküm altına alınmıştır. Bu bağlamda film, Ünal'ın da tespit ettiği üzere, İslam'ın "tevekkül" anlayışını güçlü bir mesaj olarak perdeye taşımaktadır. Tevekkül, insanın giriştiği herhangi bir iş için, elinden gelen her şeyi yaptıktan sonra o işin neticesini Allah'a bırakmak, onun takdirine gönülden "rıza göstermek" demektir.²⁵ Neticede "kader" konusunda İslam'ın görüşü bu doğrultudadır. Allah insana cüzi irade vermiş ve bu irade dâhilinde yaptığı her şeyden sorumlu tutulmuştur. İnsanın cüzi iradesinin dışında kalan, kaza, bela, arızı veya semavi felaketlerde olduğu gibi müdahale etmekten aciz kaldığı çok geniş bir alanın varlığı da elbette söz konusudur. Pi Patel'in, uçsuz bucaksız okyanusun ortasında verdiği yaşam mücadelesinde bir beşer olarak elinden gelen hemen her şeyi yapmasına rağmen, tam da

²¹ Sönmez, "Edebiyatçı Gözüyle Pi'nin Yaşamı Hakkında"

²² Kısa, Kısa Açıklamalı Kur'an-ı Kerim Meali, 175.

²³ Kısa, Kısa Açıklamalı Kur'an-ı Kerim Meali, 35.

²⁴ Kısa, Kısa Açıklamalı Kur'an-ı Kerim Meali, 81.

²⁵ Hz. Yakup (as) Yusuf Suresinde geçtiği üzere (12/67), oğullarını Mısır'a gönderirken, "Oğullarım! Mısır'a vardığını zaman, şehre hepiniz tek bir kapıdan girmeyin, çünkü bu, gereksiz yere dikkatleri üzerinize çekmenize sebep olur. Onun için ikiye bölün ve ayrı ayrı kapılardan girin. Gerçi ben ne kadar tedbirimi alsam da, Allah'ın takdirini önleyemem. Dolayısıyla, sizi Allah'tan gelebilecek hiçbir şeye karşı koruyamam. Ben ancak, bir beşer olarak üzerime düşeni yapar, tedbirimi alırım. Takdir ise Allah'ındır." Sözleriyle tevekkül konusunda tüm insanlığa mükemmel bir örnek olarak zikredilmektedir. Bkz. Kısa, 232.

hayattan ümidini kestiği bir anda, yeniden hayata tutunma gücü kazandığı etobur bir adaya çıkmış olması "tevekkül" konusunda verilen bir mesaj olarak kabul edilebilir.²⁶

Bu arada bir defter ve kalem, zamanını günlük tutarak geçiren Pi'nin en değerli hazinesi haline gelmiştir. "Bir parça gölgenin bu kadar mutluluk getireceği hiç aklıma gelmemişti. Bir kaç alet, bir kova, bir bıçak ve bir kalem en büyük hazinelerim olmuştu. Richard Parker'ın yanımda olduğunu bilmenin bana huzur verebileceğini hiç aklıma getirmemişim. Böyle zamanlarda onun da gerçek dünya konusunda benim gibi çok az tecrübesi olduğunu biliyorum. İkimiz de hayvanat bahçesinde aynı sahip tarafından büyütülmüştük, ikimiz de yetim kalmış ve en büyük sahibin karşısına birlikte çıkmıştık. Richard Parker olmasa çoktan ölmüş olurum. Ondandır korkum beni tetikte tutuyor. Onun ihtiyaçlarıyla ilgilenmek, hayatıma bir amaç veriyor. Neticede Pi'ye göre "kendisini tabiata gizlemiş olan Tanrı, elini bir kaplan- la uzatmıştı bu sefer!" Böylece insanın bir filika misali küçücük dünyasında yaratıcısının takdirine razı olması, elinde olanlarla yetinmesi, onların değerini bilmesi ve bu nimetlerin yokluğunu düşünerek haline şükretmesi metoforik olarak perdeye taşınmıştır. Nefsinin hırslarına, heva ve heveslerine hele hele doymak bilmeyen açgözlülüğüne mağlup olmaz da, yaratıcısının kendine bahsettiği nimetleri düşünür şükrederse; insanın mutlu olmasının hiç de zor olmadığı aksine küçücük şeylerin bile onu mutlu etmeye yetebileceğini bir mesaj olarak perdeye aktardığı düşünülebilir. Zira inşanı yaratan da, rızkını takdir eden ve ona ihtiyaçlarını karşılamak için nice nice nimetler bahşeden de başkası değil ancak O'dur.²⁷ Bu örneklerde olduğu gibi film boyunca bizim inancımızda "her şerde bir hayır vardır"^{**} öğretisi çeşitli metaforlarla sıkça tekrar edilmektedir. Bu da filmde "tevekkül" konusunun doğrudan olmasa da *latent* bir vurgu halinde bir şekilde işlenmiş olduğuna işaret etmektedir.

1.5. İrade ve Nefis Mücadelesi

İnsanın dünyaya geliş amacı İslam dinine göre Allah'a kulluk etmek ve kimin daha iyi kulluk edeceğinin O'nun tarafından ölçülmesidir. Bu gerçek "O Allah ki, hanginiz daha güzel işler yapacak diye sizi imtihan etmek için ölümü ve her iki âlemde hayatı yaratmıştır"²⁸ ilahi hükmüyle, insanın çeşitli zorluklara tabi tutulacağı ifade edilmiştir. Bu zorluklar çok çeşitli, çok boyutlu ve çok katmalı olmakla birlikte öncelikli olanı kişinin kendi istek, arzu, ihtiras, heva ve heveslerine karşı vereceği amansız mücadeledir. Çünkü arzu/ihtirasları ve heva/hevesleri yani "nefis, insanı daima kötülüğe çağırır"^{***} mealinde-

²⁶ Ünal, "Uyumlu Bir Dünya İnşası Bağlamında Sinema ve Din İlişkisi...", 2015, 579.

²⁷ Rum, 30/40 - A'raf, 7/10

* "...sizin hoşlanmadığınız bir şey aslında sizin için hayırlı olabilir, hoşunuza giden bir şey de sizin için kötü sonuçlar doğurabilir. Neyin faydalı, neyin zararlı olduğunu en iyi Allah bilir, siz bilemezsiniz." Bakara, 2/216

²⁸ Kısa, Kısa Açıklamalı Kur'an-ı Kerim Meali, 528.

** Yusuf, 12/53

ki ayette dikkat çekildiği gibi nefis, insanı daima kötülüğe çağırarak yaratıcısına isyana teşvik eder. Kimin daha iyi işler yapacağını ortaya çıkacağı bu imtihan dünyasında, ilahi hüküm gereğini getirmek yani iyi işler yapmak isteyen bir insan, nefsinin ihtiraslarına karşı ömür boyunca sürecek çetin bir mücadeleyi de göze almalıdır.

Filme geri dönersek, artık Pi biraz daha olgunlaşmıştır. Baba Patel, daha iyi şartlarda yaşamak ve çocuklarına daha güvenli bir gelecek hazırlamak için Kanada'ya göç etmeye karar verir. Nihayet Pasifik'te Kanada'ya doğru yola koyulmuş "Tsimtsum" adlı bir Japon kargo gemisinde ailecek yerlerini alırlar. Okyanusta günlerce yol alan gemi ilk molasını Manila'da verir. Manila'dan ayrıldıktan dört gün sonra, okyanusun ortasında hem de dünyanın en derin yeri olan "Mariana Çukuru"nun üzerindeyken "Tsimtsum" müthiş bir fırtınaya yakalanır. Fırtınanın gürültüsüyle gece yarısı uyanan Pi, yatağını terk ederek "Tanrı'nın yüceliğini" hissetmek için²⁹ hemen güverteye çıkar ve "Fırtına Tanrısı"na selam verir.³⁰

Bu arada gemi fırtınaya daha fazla dayanamaz ve hızla batmaya başlar. Geminin batmakta olduğunu fark eden Pi, Anne ve babasını uyandırmak için kamaralarına geri dönmeye çalışır ancak onları kurtarmanın artık geç olduğunu fark eder. Tekrar güverteye geri dönen Pi, mürettebat tarafından zorla bir cankurtaran filikasına bindirilir. Ve bu sırada, Pi'nin yanına geminin güvertesinden, bir zebra atlar. Daha sonra filikaya bir sırtlan, bir Bengal Kaplanı (*Richard Parker*) ve muz balyasının üstünde gemiden kurtulmayı başaran bir orangutan (*Portakalsuyu*) da binecektir. Böylece batan gemiden kurtulanlar için gerçek mücadele aslında şimdi başlar. Normal şartlarda bir araya gelmeleri dahi mümkün olmayacak hayvanların küçük bir filikadaki bu zorunlu beraberlikleri de fazla sürmeyecektir. Uçsuz bucaksız okyanusun ortasında saatlerce aç ve susuz kalan hayvanlar, açlık ve susuzluğun artık dayanılmaz boyutlara ulaşmasıyla iyice saldırganlaşırlar. Sırtlan, "sırtlanlığını yapar"³¹ önce zebraya ardından orangutana saldırır. Hem zebraı hem de orangutanı öldüren sırtlan, kaplanın ortaya çıkmasıyla birlikte kendisi de av olmaktan kurtulamaz. Filikadaki diğer hayvanları sırasıyla yiyen Richard Parker, sonunda Pi ile baş başa kalır. Richard Parker'ın saldırılarından emin olmak için filikaya bağladığı bir can simidine binerek filikayı Richard Parker'a bırakan Pi, böylece tam 227 gün sürecek yaşam mücadelesine başlar.

Varlığın "özünün su", olduğuna yönelik iddia, Tales'ten itibaren Antik Yunan'dan günümüze varlık/ontoloji felsefesinin temel ilgi alanlarından birisi olmuştur.³² Bu iddiaya göre her şey sudan gelmiştir ve sonunda yine suya dönecektir. Dolayısıyla dünya da sonsuz suyun içinde (okeanos-okyanus) yüzer. Nitekim Sönmez'in de ifade ettiği gibi "hayat da

²⁹ Ünal, "Uyumlu Bir Dünya İnşası Bağlamında Sinema ve Din İlişkisi...", 2015, 578.

³⁰ Durmaz, "Pi'nin Yaşamı"

³¹ Sönmez, "Edebiyatçı Gözüyle Pi'nin Yaşamı Hakkında"

³² Mustafa Ergün, "Varlık Felsefesi", (Erişim Tarihi: 03.11.2020; <http://mustafaergun.com.tr/wordpress/wp-content/uploads/2015/11/varlikfelsefesi.pdf>)

ana rahminde suyla başlar ve İslam'a göre abdestle mezara gömülür. Su, 'Marifetullah' tır."³³ Kur'an-ı Kerim'de "kâinat yaratılmadan evvel O'nun Arş'ı su üzerinde idi. Allah bütün canlı varlıklara su ile hayat verdi"³⁴, "Böylece biz her canlı varlığı sudan yarattık"³⁵ ve "Allah bütün canlıları sudan yaratmıştır"³⁶ ayetleri gibi çok sayıda ayette mahiyeti tam olarak anlatılmasa da hayatın özünün su olduğu açıkça ifade edilmektedir. Diğer dinlerde su, kutsaldır. Örneğin filmde Pi'nin vaftiz olmak istemesi ve kilisede gizlice kutsal sudan içmesi, suyun Hıristiyanlıktaki kutsallığına yapılan özel bir vurgudur.

Hindistan'dan hayvanlarıyla birlikte ayrılmak zorunda kalıp da Tales'in bitmek tükenmek bilmez gibi görünen okyanusunda tüm ailesini kaybeden Pi için, küçük filikada baş başa kaldığı kaplan, okyanus şartlarını çok daha zorlaştırır. Richard Parker, metaforik olarak kendi nefsimizi sembolize eder. Pi, uçsuz bucak-sız okyanus ortasında tüm zorluklara karşı mücadelenin yanı sıra en zor mücadeleyi Richard Parker'a karşı verir. Zira diğer hayvanları birer birer yiyen kaplanın acıkınca kendine saldıracağı endişesiyle onun için balık tutmaya çalışır. Parker'ı doyurmak, ona yem olmamak çabası artık onu ayakta tutan yegâne şey yani hayatının anlamı olmuştur. Ona, yaşamak için bir sorumluluk, bir görev vermiştir. Onu hayata bağlayan tek şey, nefesini her an ensesinde hissettiği Richard Parker'dır. Etobur ada da bunlardan biridir. Burada biraz dinlenme ve yiyecek depolama fırsatı bulan Pi, orada tesadüfen bulduğu bir insan dişi sayesinde adanın etobur olduğunu anlayarak hemen uzaklaşır.

Finalde filmin en dramatik sahnesi perdeye yansır. Bu uzun ve maceralarla dolu okyanus yolculuğu nihayet bir gün son bulur. Meksika kıyılarına ulaştıklarında Richard Parker filikadan kumlara atlar; bacaklarını esnetir ve kıyıda gezinir. Ormanın kıyısında durur. Aşırı yorgunluktan bitap düşmüş bir halde kumsalda uzanan Pi, yol arkadaşının son bir kez kendisine bakacağından emindir. "Kulaklarını başına doğru dikip, gurur duyarak dönecek ve ilişkimizi bir anlamda sona erdirebilecekti. Ama sadece ormana doğru devam etti. Ve sonrasında Richard Parker, yani benim vahşi refakatçim, beni hayatta tutan dehşetli varlık hayatımdan temelli çıktı. Birkaç saat sonra kendi türümden birileri beni buldu. Ve ben bir çocuk gibi ağladım. Kurtulmanın etkisiyle kendimi kaybettiğim için değil, *-gerçi öyleydim-* Richard Parker beni kaba bir şekilde terk ettiği için ağlıyordum. Bu kalbimi kırmıştı." Hayatının anlamı olan, onu hayata bağlayan tek amacının böyle vefasız gidişi onu çok üzer.

İnsanda ruhla beraber bulunan nefis onu hayvanlaştırmak için onu aşağı çekecek her türlü lezzeti tattırmak ve kötülöklere bulaştırmak ister. Nefis ruha galip gelirse onu kendi hükmü altına alır. Aklını da kendi istekleri doğrultusunda kullanır. Bu tür nefis, "nefs-

³³ Sönmez, "Edebiyatçı Gözüyle Pi'nin Yaşamı Hakkında"

³⁴ Hud, 11/7

³⁵ Enbiya, 21/30

³⁶ Nur, 24/45

*i emmare*³⁷ adını alır. Zira bu nefis, zevki uğruna önündeki her türlü engeli kaldırarak kötülüklerle dalmak ister. Neticede "nefis, ruha yaratıcısını dahi inkâr ettirir."³⁷ İrade (özgürlük, tercih etme hakkı vs) ve Nefs (ruh, arzu, istek vs) kavramları kadim zamanlardan beri hem felsefenin hem de dinlerin temel ilgi, tartışma alanlarından. İnsan iradesinin yanı sıra nefsinin de etkisine açıktır. Nefis daima kötülüğü emrettiği³⁸ için, eğer iyi insan olmak ve yaratıcısını razı etmek istiyorsa, nefsiyle çetin bir mücadele içine girmek zorundadır. İslam'a göre insanın yaratıcısına karşı sorumluluğu da, kendisine verilen irade ve nefis nimetlerden kaynaklanmaktadır.³⁹ Bu, Yüce Yaratıcının bir lütuf olarak bahşedilmiş olduğu "irade" nimetini insanın nasıl ve ne yönde kullanacağını ortaya çıkarmak için ona yüklediği büyük bir sorumluluktur.

Filmde Pi'nin koca okyanusun ortasında bir kaplanla birlikte verdiği yaşam mücadelesi, insanın uçsuz bucaksız bir evrende ömür denemeye bir zaman diliminde verdiği mücadeleye benzetilebilir. Nasıl ki Pi, sonsuz gibi gözükken bir okyanus- ta yalnız başına yol alıyorsa, insan da hayatta aynen bunun gibi tek başına yol almaktadır. Pi'nin içinde bulunduğu filika ise, insanın içinde yaşadığı dünyanın, kâinat içindeki durumuna benzemektedir. Kâinatın sonsuzluğu ve büyüklüğüne/genişliğine kıyasla dünyanın aslında ne kadar küçük olduğunu anlatmak ister gibidir. Pi, kendi istek ve iradesine rağmen zorunlu ve uzun bir yolculuğa çıkmış olsa da bir gün bu durum sona ermiş ve filika nihayet kıyıya vurmuştur. İnsan da aynen öyle zorunlu ve iradesi dışında çıktığı bu dünya yolculuğunda ne kadar yaşarsa yaşasın, hangi zorluklarla karşılaşsın karşılaşıp mutlaka bir gün ömrü- nü tamamlayacak, küçük filikası olan kısacık ömrü mutlaka bir gün kıyıya vuracak yani ölecektir.⁴⁰ Dünya da aynen insan gibi zorunlu olarak yer aldığı uçsuz bucaksız bir okyanus misali sonsuz kâinatta, bu filika gibi kendine takdir edilmiş bir zamana kadar *bir felekte yüzecek*⁴¹ ve mutlaka bir gün kıyıya vuracak yani kıyametin kopmasıyla⁴² ömrünü

* Kur'an-ı Kerim'e göre, nefis ve ruh kavramlarının neyi ifade ettiği konusu, İslam âlimleri arasında günümüzde bile hâlâ tam olarak vuzuha kavuşturulmuş değildir. Bir kısım âlimler ruhun insanın ulvi yanını yani kötülüklerden uzak yaratıcısına karşı saygıyla dopdolu manevi yanını ifade ederken, nefsi ise insanın kötülük isteyen yaratıcısına karşı sorumsuz, saygısız hatta isyankâr yani süfli yanını ifade ettiğini düşünür. Onlar nefsi, "insanın özünü teşkil eden bir töz (cevher) değil de sırf kötü işler, fiiller olarak anlamak ve anlatmaktır. Bu durumda nefis bir cevher, yeti olmayıp şaşırma, örfe, dine aykırı arzu, istek ve heveslerden ibaret" kabul edilmektedir. Diğerleri ise nefis ve ruhun aynı şey olduğunu kurani delillerle izah ederek bu ayrımı kabul etmezler. Bu görüşü savunanlar, Kuran'ın nefsi, insanın tüm benliğini ifade etmek için kullandığını iddia ederler. Nefs "bedeni idare eden insanın özü ve tözü olarak bir güçtür. Bunun için, iyi de yapar, kötü de yapar. İyi ve kötü yapma yeteneği kendisine verilmiştir." Bkz. Hüseyin Atay, Nefs, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 37/1 Mayıs 1997, 56.

³⁷ Bağçeci, Muhittin. "Ruhun Muhtaç Olduğu Şey İmandır", *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4, 1987, 193-94.

³⁸ Yusuf Suresi, 12/53.

Ferhat Ağırman ve Fatma Rüveyda Özdemir, "İslam Düşüncesinde İrade Problemi" *Pamukkale Üniversitesi SBE Dergisi* 13, 2012, 22.

⁴⁰ Al-i İmran, 3/185 - Enbiya Suresi, 21/35 - Ankebut, 29/57.

⁴¹ Enbiya Suresi, 21/33.

⁴² A'raf Suresi, 7/187 - Hac, 22/7.

tamamlayarak içindekileri bir gün kıyıya, yani mahşer meydanına boşaltacaktır⁴³. Bu zorunlu yolculukta nasıl ki, Pi'nin hayatta kalmasını sağlayan, ona bir amaç veren ve sorumluluk yükleyen Richard Parker, insanın hayat yolculuğunda en sevdikleri de dâhil herkes onu yalnız bırakmış olsa bile, onu asla yalnız bırakmayan nefsidir. Richard Parker, bizim ayrılmaz bir parçamız olan yani "*kısaca biz*" olan nefsimizin ifadesidir. Richard Parker nasıl Pi'ye hayatta kalmak için bir amaç vermiş ve sorumluk yüklemişse, aynen onun gibi insan da nefsinin, istek, arzu ve ihtiyaçlarını karşılamak için hayatta kalır. Nefsinin ihtiyaçlarını karşılamak, insana amaç verir ve sorumluluk yükler. Onlar, okyanusta tam 227 gün boyunca nasıl bir arada yaşadılarsa, insan da nefsiyle bir ömür boyu sürecek bir yolculuktur. Filikanın kıyıya vurmasıyla, ömrünü tamamlayan insanın cesedinin toprağa verilmesini hatırlatırcasına, adeta bir ceset gibi, bitkin bir halde kumlara düşen Pi'yi, Richard Parker'ın ardına bile bakmadan yüzüstü bırakarak çekip gitmesi gibi, nefsi de bir ömür boyunca devam eden zorunlu beraberliklerinin sonunda insanı *amelleriyle* baş başa bırakarak aynen öyle gidecektir.

Müthiş görsellik, hayranlık verici bir zekâ ve derinlikle kurgulanmış filmde, insan kaybettiklerini düşündüğünde yaşamın tümü "*aldırmamak*" eylemine dönüşüyor.⁴⁴ Bu müthiş görsellik filme muazzam bir etki kazandırmakla birlikte filmin ana mesajına uygun olarak insana aynı derecede muazzam bir tefekkür imkânı da sunmuş olmaktadır. Çünkü insanın, bir yaratıcının varlığına inanmasını sağlayan en önemli delillerin başında kâinatın varlığı, yerlerin ve göklerin, Yıldızların, Güneşin ve Ay'ın filmde vurgulandığı gibi türlü türlü canlıların varlığı gösterilebilir. Zaten bu gerçekler Kur'an-ı Kerim'de defalarca zikredilerek "*Allah*"ın varlığının en büyük delili olarak⁴⁵ gösterilir. Ama insanı her zaman en çok yaralayacak olan şey sevdiklerinden ayrılırken, onlarla vedalaşamamasıdır. Bu da insanın ömrünün sonunda tüm sevdiklerinden en azından pek çoğuyla vedalaşma-ya bile fırsat bulamadan ayrılacağını vurgulayan ölüm metaforunu vurgular gibidir. Tıpkı, babasının yeni bir hayat kurma ümidiyle hayvanat bahçesindeki tüm hayvanları satarak Kanada'ya göç etmek için ailesiyle yola çıkmışken, ölümün ansızın onları yakalayivermesi gibi, nefis hiç ölmeyecekmiş gibi uzun vadeli hedeflere kilitlenirken, aslında ölüm de her an bizimledir. Neticede filmde nefsin, insanı başta yaratıcısına karşı olmak üzere, insanlara karşı da "*nankör*"⁴⁶ olduğu ve kişinin ölümüyle onu da yüzüstü bırakabileceğine dair baskın bir mesaj verilmektedir. Bir ömür boyu birlikte olduğun, onun için türlü sıkıntılara katlandığın, üzerinde titrediğin kendi nefsinin bile, ölümünle birlikte bedenini terk ederek, seni amellerinle baş başa bırakacağı gerçeği metaforik olarak zihinlere işlenmektedir.

⁴³ Casiye, 45/26.

⁴⁴ Durmaz, "Pi'nin Yaşamı"

⁴⁵ A'raf, 7/54 - Ankebut, 29/61

⁴⁶ İbrahim, 14/34 - İsrâ, 17/67 - Hac, 22/66

1.6. Bencillik ve Merhamet

Yakında acıkacak olan Richard Parker'ın kendisine saldırmasından endişe eden Pi, onu doyurmak için balık tutmaya çalışır. Ancak açlığın dayanılmaz boyutlara ulaşmasıyla Richard Parker, onun balık tutmasını bekleyemez ve balık yakalamak için kendini okyanusun derin sularına bırakır. Richard Parker'ın suya girmesini fırsat bilen Pi, filikayı tekrar ele geçirir. Tam da suyun içindeyken ve en savunmasız anında eline aldığı çekici hışımla kaldırarak onun kafasına vurmaya yeltenir. Ancak onun çaresizce, masumca ve yalvarırcasına olan bakışlarına dayanamaz. Onu öldürmeye ya da okyanusun ortasında bırakmaya yani bile bile onu ölüme terk etmeye vicdanı el vermez. Nefsinin hoşuna gidecek bencilliği değil inancının gereği merhameti seçerek, Richard Parker'ı tekrar filikaya alır ve kendisi yeniden can simidine geçer. Bir ara Richard Parker için büyük bir balık yakalayan Pi, balığın güçlük çıkarması üzerine kafasına çekiçle vurarak onu öldürür. Balığın masmavi gözleri o kadar güzeldir ki, Pi, öldürdüğü balığa bakarak ağlar ve gözyaşları içinde ondan özür diler. Sonra da yiyeceği bir balık şeklinde geldiği için ve hayatlarını kurtardığı için tanrıya şükreder. "Filikaya her erzak almak için tırmanışında hayatımı riske atamam. Bunu çözmemiz gerek. Eğer birlikte yaşayacaksak, iletişim kurmayı öğrenmemiz gerek. Belki Richard Parker ehlileştirilemez ama Tanrı'nın izniyle eğitilebilir". Nihayet Pi, ne onun vahşi, saldırgan, acımasız ve doyumsuz haliyle hayata devam etmesinin mümkün olduğunu ne de onsuz hayatın bir gayesi kalmayacağı gerçeğini idrak ettiği için, Richard Parker'ı eğitmeye ve filikada onunla birlikte yaşamaya karar verir. Bu da insanın hayatına dair bir metafor olarak düşünülebilir. Pi'nin, filikaya bağladığı bir can simidinde yaşamın mümkün olmadığını anlayıp kaplanı eğiterek onunla filika-da yaşamaya karar vermesi gibi, insanın da bir filika misali içinde bulunduğu dünyanın kenarında her şeyden bigâne, toplumdandan tecrit olmuş, insanlardan uzak-ta bir "inziva hayatı" yaşaması mümkün olmadığı gibi, nefsinin etkisinden emin yaşaması da hemen hemen mümkün değildir. Neticede bir insan için, nefsinin etkisinden emin olduğu bir hayat düşünülemez. Faraza eğer öyle bir hayat mümkün olsa bile, böylesi bir hayat insani, yani yaratıcısına karşı sorumlulukları olan bir hayat değil, olsa olsa sadece fizyolojik ihtiyaçlarının tatmini için hayvan misali yaşanan hayvani bir hayat olabilir. O halde bu dünyada kişi nefsinin, "nefs-i emmare" sinin emrinde ona tabi değil, tam tersine nefsini eğiterek onu kendi kontrolü altına alarak erdemlice ve yaratılış gayesine uygun bir hayat yaşayabilir. Bencilce, bohemce nefsinin güdümünde yaşanacak bir hayat inançlı bir insanın şiarı olamaz. Pi gerek Richard Parker'ı, kendi rahatı ve hayatı için ölüme terk etmeyip her türlü riske rağmen tekrar filikaya alması gerekse yakaladığı balığı çekiçle öldürdükten sonra yaşadığı üzüntü onun inancının gereği olan merhametinin yansımasıdır.

Bir süre sonra Pi ve Richard Parker'ın küçük filikaları bir adaya vurur. Tam da kurtulmaktan ümitleri kestikleri* bir anda karşılarında çıkan bu ada, onlara dinlenmek ve yiyecek bulmak için ilahi bir lütf, bir rahmet olur. Kendi ifadesiyle: "Tanrı beni terk etmiş gibi gözüксе bile, yine de beni gözetiyordu. Acılarım umurunda değilmiş gibi davransa da, beni izliyordu. Artık hiç kurtulma umudum kalmadığında, beni teselli etti. Bana yoluma devam etmem için işaret gönderdi." Ancak Pi, adanın etobur bir ada olduğunu fark eder ve ertesi gün filikayı erzakla doldurarak, Richard Parker'la tekrar okyanusa açılır. Nihayet, Pi'nin filikası Meksika kıyılarına ulaşır. "Kurtuluşa bu kadar yaklaşmışken yarım metrelik suda boğulmaktan korkuyordum. Kıyıya çıkmak için mücadele ettim ve kumun üzerine yığıldım. Ilık ve yumuşaktı, sanki yüzümü Tanrı'nın yanağına doğru bastırır gibiydi." Bu sahnede uçsuz bucaksız bir okyanusta yol alan filika gibi, kişinin küçücük dünyası olan ömrü de mutlaka bir kıyıya vuracak yani her insanı, ecel gelip bir gün mutlaka yakalayacaktır. Eğer kişi dürüst ve erdemlice bir hayat yaşayarak yaratıcısını razı etmiş-se ölüm onun için bu dünyanın türlü sıkıntılarından bir kurtuluş, "sanki yüzümü Tanrı'nın yanağına doğru bastırır gibi" yaratıcısının şefkatine ve merhametine kavuşma olacaktır. Aksi takdirde nefesine uyararak tanrıya isyanla geçen bir ömrün sonunda ebedi kurtuluş ve saadete ulaşmak varken, yani "kurtuluşa bu kadar yaklaşmışken yarım metrelik suda" boğulmak anlamına gelen, ebedi azaba duçar olmak olacaktır.

1.7. "Tanrı İçin De Aynısı Geçerli"

Meksika kıyılarında "kendi türünden biri" tarafından bulunarak hastaneye kaldırılan Pi, kargo şirketinin gönderdiği iki müfettişin kendisine yönelttiği sorulara cevaplar. Önce, yukarıda bahsettiğimiz ilk hikâyeyi anlatır. Ancak müfettişler, bu olağandışı hikâyeyi inandırıcı bulmazlar. Ne etobur adayı, ne de yüzen bir muz balyasının üstünde filikaya ulaşan orangutanı. Bu olağanüstü hikâye onlara dayanaksız, hayali, afakî hatta saçma gelir. Müfettişler, kendilerinin "inanabilecekleri", onları "aptal gibi göstermeyecek" daha gerçekçi bir hikâye anlatmasını isterler. Pi de onlara gemin batışına kadar aynı olan, ancak gemiden kurtulan hayvanların yerine gemideki diğer insanların yer aldığı bambaşka bir hikâye uydurmak zorunda kalır. Pi'nin anlattığı bu hikâyeyi şaşkınlıkla dinleyen Yann Martel, "yani hikâyelerde hem zebra hem de denizci ayaklarını kırmışlardı. Ve sırtlan zebra ve orangutanı öldürmüştü. Yani sırtlan aççıydı, denizci zebra, annen orangutanı ve sen kaplandın" sözleriyle hikâyeleri birleştirir. Pi'nin hayvanların yerine gerçek kişileri koyarak anlattığı

* Pi'nin erzak paketinde bulunduğu hayatta kalma rehberinde de "hepsinden önemlisi umudunuzu kaybetmeyin" ikazında dikkat çekildiği üzere, hayatta kalmanın en önemli şartını ümit etmek olduğunu vurgular. Bu ikaz Kur'an-ı Kerim'de geçen "yoldan çıkmış olanlardan başka kim Rabbi'nin sonsuz rahmetinden ümit keser" Hicr, 15/55-56 ayetiyle örtüşen bir ikazdır. İşte etobur adanın karşılarında çıkması "öldürmeyen Allah öldürmez" deyimini de ifade edildiği gibi Allah'ın onlara sunduğu sonsuz rahmetinden bir cüz olarak düşünülebilir. Bkz. Kısa, Kısa Açıklamalı Kur'an-ı Kerim Meali, 251.

bu hikâye Martel'e göre alegoriktir.⁴⁷ Ona göre Richard Parker yani kaplan, Pi'nin kendisi, yani onun gücü ve hayatta kalma arzusudur. Nihayet, Yazar Martel'e tüm serencamını anlatan Pi, en sonunda bu kez kendisi yazara bir soru yöneltir.

Pi: Sana okyanusta olanlar hakkında iki tane hikâye anlattım. İkisi de geminin neden battığını açıklamıyor değil mi? Hiç kimse gerçek olup olmadıklarını ispat edemez. İki hikâyede de gemi batıyor, ailem ölüyor ve ben acı çekiyorum. Sen hangisini tercih ederdin?

Martel : Kaplanlı olanı. O daha iyi bir hikâye.

Pi: Teşekkür ederim. *Tanrı için de aynısı geçerli.*

Sönmez'in⁴⁸ ifadesiyle "müfettişlerin, Pi'nin anlattığı hikâyeler karşısındaki tavrı çoğumuzun dinin gerçekliği ya da dinin bildirdiği gerçeklik ile bize göre olan yani duyu organlarımızla algıladığımız gerçeklik karşısındaki durumuna benzetilebilir ve aslında bu iki gerçeklik arasındaki çatışmaya benzetilebilir. Pi, bu tecrübeyle nihayet Allah'a inanmıştır. Filmin finalinde Pi, ailesiyle bir mutluluk tablosu çizerek bizi düşüncelere gark eder. Zira yaratıcısını bulan ve ona inanan bir insan, hem hayatın anlamını bulur hem dünyanın geçiciliğini bildiği için aşırı hırs göstermekten yani açgözlülüğten kurtulur hem de mutlu aile tablosunda olduğu gibi dünyada mutluluğu yakalar. Bu sahnede aslında mutluluğun hiç de zor olmadığı vurgulanır. Neticede bizler, Pi'nin filmde müfettişlere anlattığı gibi, en az iki hikâyeye sahibizdir. İnanmak istediğimize inanırız. Pi, "*Tanrı için de aynısı geçerli*" ifadesiyle doğru sözlülüğe dikkat çekerek, iyi insan olmanın şartlarından ve O'nun rızasını kazanmanın yollarından birinin de "*doğruluk*"⁴⁹ olduğuna işaret etmektedir.

SONUÇ

Filmin kahramanının adı olan Pi, Yazar Martel'in de "*ben soyadımdan ötürü babanın bir matematikçi olduğunu sanmıştım*" sözüyle vurguladığı üzere, ilk bakışta bir matematik terimini akla getirir. Gerçekten de matematiksel bir kavram olan Pi, daireyle ilgili problemlerin çözümünde kullanılan ve dairenin çevresini çapına böldüğümüzde ele edilen oranı ifade eden, sonsuz uzunlukta irrasyonel bir sayıdır. Bir insanı tanımlamak nasıl uzunsu ve sonsuz kelimeler dizisi gerektiriyorsa irrasyonel bir sayı olan "*pi*" de öyle sonsuzdur. Daire ne kadar büyük -*ya da küçük*- olursa olsun "*pi*" nin matematiksel değeri değişmez, hep aynı kalır. Kâinatta her şey bir döngü halindeyken, bu sayının bir insanın ismi olması öylesine konulmuş veya bir rastlantı eseri değil, aksine Sönmez'in tespitiyle, kâinattaki sayısız varlığın birliğine işaret eden, bir metafor olarak düşünülebilir.

⁴⁷ Sönmez, "Edebiyatçı Gözüyle Pi'nin Yaşamı Hakkında"

⁴⁸ Sönmez, "Edebiyatçı Gözüyle Pi'nin Yaşamı Hakkında"

⁴⁹ Ahzab, 33/71-72

Çocukluğundan itibaren yaratıcısını arayan ve ona ulaşmanın en doğru yolunu bulmaya çalışan Pi, sonunda hem Hindu hem Hıristiyan hem Müslüman ve hem de Musevi olur. Böylece filmde dinler, aynı doğrunun farklı biçimleri olarak sunulmaktadır. Onun inancı bu dinlerin hepsinin aynı anda kabulü olarak gözükmektedir. Ancak böyle bir inanış, bütün dinlerin inanç esaslarına göre söz konusu olamaz. Bununla birlikte, diğer din müntesiplerinin bakış açısını anlamamıza ve insanların farklı dinlere inanmalarına saygı duymamıza katkı verdiği kabul edilebilir.

Filmde bir insanın hayat yolculuğu, metaforik olarak perdeye taşınmıştır. Geminin batışından kumlara düşene kadar Pi'nin yaşadıkları, bir insanın dünyada geçireceği ömrünü, *-Pi'nin tam 227 gün boyunca okyanusun ortasında nefsiyle baş başa geçirdiği günler gibi-* yani hayat yolculuğunu simgeler. Nitekim bu yolculuğun filmin ana mesajlarından birisi olduğu ve mutlaka ölümle son bulacağı gerçeği, dikkatli gözlemin görebileceği iki metaforla perdeye yansıtılır. Tam da ümitlerini yitirdikleri bir anda yaratıcının bir lütfu/rahmeti olarak karşılına çıkan etobur adanın uzaktan görüntüsü ile Pi'nin çocukken gittiği Mumbai'deki kilisenin manzarası içinde *-ufuktaki boşlukta-* bulunan uzanmış insan figürü hem birebir aynı görüntüdür hem de mezarı simgelemektedir. Bu iki metafor, ölümün mutlak bir hakikat olduğunu ima eden bir mesaj olarak kabul edilebilir.

"*Life of Pi*", hemen hemen izleyen herkesin de dediği gibi müthiş bir görsel şöendir. Film, Tanrı'nın varlığını ispat etmek ve varlığın sebebini açıklamak iddiasında oldukça başarılı gözükmekte. Adı gibi sonsuz olan Pi, aslında sadece o materyalist babanın çocuğu değil; bütün insanlığın hatta varlığın bir temsilcisi. Okyanus ise sonu belirsiz bir hayat yolculuğu gibidir. Ama aynı zamanda kendi başına bir sorun *-zorluklar, fırtınalar, köpek balıkları vs-* ve kendi başına bir nimet, *-her şeye rağmen yaratıcıya ulaşmak, şükretmek, gerektiğinde bir kaplanı bile sevebilmek için vs-* ilahi bir rahmet, bir lütuftur. Neticede Pi herkeştir, "*hepimiz aslında birer Pi'yiz.*" Çünkü Pi'ye göre, Tanrı için de gerçekten durum böyledir. Her insan sonsuz bir irrasyonel sayı gibi okyanusta yaşam savaşı vermektedir.

KAYNAKÇA

Ağırman, Ferhat ve Özdemir, Fatma Rüveyda. "İslam Düşüncesinde İrade Problemi", *Pamukkale Üniversitesi SBE Dergisi* 13 (Eylül 2012): 17-26.

Atay, Hüseyin. "Nefs", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 37/1 (Mayıs 1997): 1-58.

Bağçeci, Muhiddin. "Ruhun Muhtaç Olduğu Şey İmandır", *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4 (1987): 179-209.

Bekaroğlu, Mehmet. "Bir Anahtar Kavram: Akıl". *1. İslâm Düşüncesi Sempozyumu Bildiri Kitabı*. İstanbul: Beyan Yayınları, 1995.

Durmaz, Volkan. "Pi'nin Yaşamı", *Mağara Dergisi* 2013. (Erişim Tarihi: 03.11.2020; <http://www.magaradergisi.com/component/content/article/69-mansetler/423-pinin-yasami->).

Ergün, Mustafa. "Felsefeye Giriş", (2015). (Erişim Tarihi: 03.11.2020; <http://mustafaergun.com.tr/wordpress/wpcontent/uploads/2015/11/varlikfelsefesi.pdf>).

Esen, Muammer. "İman Kavramı Üzerine", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 49/1 (Mayıs 2008): 79-91.

Kayıklık, Hasan. "Psikolojik Açıdan İnanç, İman ve Şüphe", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 46/1 (Mayıs 2005): 133-155.

Kazanç, Fethi. "Tevhîd İnanıcı ve Evrensel Ahlâk İlişkisi: Hz. İbrâhîm Örneği", *KADER Kalam Araştırmaları Dergisi* 9/1 Şubat 2011: 77-126.

Kısa, Mahmut. *Kur'an-ı Kerim Meali*. Konya: Armağan Kitaplar, 2012.

Muhtar, "Reha. Pi'nin yaşamı... Bengal kaplanı olan egonuz ve Allah'a teslimiyetiniz...", *Vatan Gazetesi* (Erişim Tarihi: 03.11. 2020, http://www.gazetevatan.com/reha-muhtar-511777-yazar-yazisi-pi-nin-yasami---bengal-kaplani-olan-egonuz-ve-allah-a-teslimiyetiniz---)

Peter L. Berger. *Kutsal Şemsiye*. çev. Ali Coşkun. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2011.

Sönmez, Aykar. "Edebiyatçı Gözüyle Pi'nin Yaşamı Hakkında", *Mahal Edebiyat Dergisi* (Erişim Tarihi: 03.11.2020; <https://mahaledebiyat.com/edebiyatci-gozuyle-pinin-yasami-hakkinda/>)

Sönmez, Vecihi. "Hz. İbrahim'in Tabii Olduğu Hak Din ve Tevhidi İspat Metodu", *İslami Araştırmalar Dergisi* 27/1 (Nisan 2016): 64-77.

Ünal, Asife. "Uyumlu Bir Dünya İnşası Bağlamında Sinema ve Din İlişkisi: "Life of Pi, Örneği"", *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)* 3/4 (Ağustos 2015): 567-583.

Yorulmaz, Bilal. "Din Eğitime Yardımcı Bir Araç Olarak 'Tebliğ Filmleri': 'Horton Hears A Who' Örneği", *M.Ü. İlâhiyat Fakültesi Dergisi* 44/44 (Haziran 2013): 247-262.